

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

BIEDERMANN, Zsuzsanna

Utazás Afrikában kerekesszékekben – Interjú Nagy Bendegúz Lóránddal /
Travel in Afrika in Wheelchair – Interview with Bendegúz Lóránd Nagy

Eredeti közlés /Original publication:

Afrikablog.hu, 2016. augusztus 15.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.002.138

Dátum/Date: 2017. május 5 / May 5.

filename: biedermann_2016_Kerekesszekben

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

BIEDERMANN, Zsuzsanna: Utazás Afrikában kerekesszékekben – Interjú
Nagy Bendegúz Lóránddal / Travel in Afrika in Wheelchair – Interview with
Bendegúz Lóránd Nagy, *AHU MATT*, 2017, **pp. 1–82.** old., No.
000.002.138, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Az interneten / At the internet

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, egy magyar kerekesszékekben Afrikába utazik, fény-
képezés, közbiztonság, kalandok, veszélyes helyzetek, Afrika szépséges tá-
jékai, Etiópia, Mauritánia, Szudán, Kongó, Ruanda, Marokkó, Mali, Nyugat-
Szahara, 11 afrikai ország

African research in Hungary, a Hungarian in Wheelchair travels in Africa,
photography, public security, adventures, dangerous situations, beautiful

landscapes in Africa, Ethiopia, Mauritania, Sudan, Congo, Rwanda, Morocco, Mali, Western Sahara, 11 African countries

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK-, DOKUMENTUM- ÉS ADAT-TÁR / THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* Magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára / Writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* Az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött. / The materials in the database are free but access or downloading are subject to registration.

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikaisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig. / The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

UTAZÁS AFRIKÁBAN KEREKESSZÉKBEN

Interjú Nagy Bendegúz Lóránddal

BIEDERMANN, Zsuzsanna

Afrikablog.hu, 2016. augusztus 15.

AfrikaBlog főszerk.

Az afrikablog.hu interjúsorozattal szeretné olvasóihoz közelebb hozni Afrikát és érdekességeit. A földrészen élő vagy jelentős tapasztalatot szerzett magyarokat szólaltatunk meg, hogy meséljenek nekünk az ország kultúrájáról, gazdaságáról, társadalmáról és afrikai mindennapjaikról! Interjúalanyunk ezúttal Nagy Bendegúz Lóránd építész és rehabilitációs szakmérnök, akinek 1992-ben egy sportbaleset következtében megsérült a gerince és kerekesszékebe került. Éppen ezért szakmai tevékenységének középpontjában az akadálymentesítés áll: számos magyar közintézmény akadálymentesítésének terveit készítette el. Folyamatosan képviseli a különböző sugárzott, nyomtatott és elektronikus sajtóban az emberi jogok, az esélyegyenlőség és akadálymentesség ügyét. 2007 óta hétszer járt Afrikában, koptatta Marokkó, Nyugat-Szahara, Mauritánia, Szenegál, Mali, Tunézia, Egyiptom, Szudán, Etiópia, a Kongói Demokratikus Köztársaság és Kamerun útjait, többnyire hátizsákkal, de kétszer terepjáróval is.

B. Zs.: Bendegúz, már ebből a rövid bevezetőből is nyilvánvaló, hogy feszegeted a kerekesszékes lét határait. De hogy jutott eszedbe olyan országokba utazni, ahol nemhogy az akadálymentesítés, de még a közúti közlekedés sem feltétlenül megoldható az ország

**teljes területén (gondolok itt többek között a Kongói Demokrati-
kus Köztársaságra vagy Szudánra)?**

N. B. L.: Az afrikai hátizsákos utazás dezintegrál. A részecskéid Afrika világában, a kőkorszak és szilícium éra keskeny határmezsgyéjének forгатagában örvénylenek. Otthon az alkotó elemeid összeállnak, karaktered meglazult eresztékei megkeményednek, de már soha többet nem leszel az az ember, aki voltál. Afrikában, bár az Isten, Allah és mások is velük vannak, mégis istentelenül nehéz az élet.

Afrika fénysebességgel száguldó érzelmi hullámvasút, testet–lelket–szellemet próbára tévő földrész. A szegény afrikai emberek lelkébe szenteltvízzel tetovált nyomor annyira súlyos, hogy majd agyonnyomja önmagát.

A kerekesszék – mivel a baleset óta önállóan egy lépést sem tudok megtenni – óriási áldás, lehetővé teszi, hogy újra emberként éljek, amire Afrikai országokban döbben rá igazán az ember: szék nélkül én is a földön csúsznék-másznék, mint az ottani sérültek egy része.

A kerekesszék nem pusztán ülőalkalmatosság, hanem mechanikus testrés. Ezt el kell hinni, el kell fogadni, még akkor is, ha nem mindenki számára nyilvánvaló.

Bendegúz gyerekeket szédít Mizan Tefariban

Az utazást én sem úgy kezdtem, hogy gondoltam egyet és három hónapra hátizsákkal kerekesszékekben Etiópiába utaztam. Először bejártam Magyarországot, majd Európát, aztán következett Ázsia és Észak- és Latin-Amerika egy nagy része. 2007-ben hittem el, hogy Afrikában is boldogulhatok székkal, így belevágtam. Elképzeltem, hogy sikerülhet. A valóság sokkal keményebbnek bizonyult a képzeletnél, ezért 2007 őszén Mauritánia délkeleti csücskében, Néma városában, ahol a töredezett szélű aszfalt véget ért, én is visszafordultam. Hogy terepjárót vegyek idehaza, és gyorsan visszamehessek...

A gazdaságilag és társadalmilag fejlett nyugati világban természetes az akadálymentesség, természetes a sérült ember látványa az utcán és az életben. Kiemelkedően jó példa a skandináv nagy-régió. Ahogy haladunk dél és kelet felé, a helyzet akadálymentesség és önrendelkező élet szempontjából lineárisan, Afrikában exponenciálisan romlik.

A fejlődő országokban, mint hazánk és keleti szomszédaink elég rossz a helyzet, rengeteget kell fejlődnünk.

Reinhold Messner, az egyik legnagyobb hegymászó, arra a kérdésre, hogy miért mászik, azt válaszolta: „Mert a hegy ott van”. Nem kell ennél hosszabb vagy cifrább, bonyolultabb magyarázat. A hegy és sziklamászás szenvedély. Azt, aki szereti, semmivel sem lehet visszatartani, aki pedig nem, hatókörrel sem lehet a közelébe cipelni.

Az utazást, a kalandot ma is imádom. Az élet veszélyes bugyrait mindenki szereti, ha másképp nem, hát legalább tévéből figyelni, de van, aki közelebből is szemügyre veszi őket.

Mivel a lábam nem működik, manapság terepjáróval, lóval, öszvérrel, síléccel hódolok régi-új szenvedélyemnek. Semmivel sem imádom kevésbé a hegyeket sem például, legfeljebb manapság kényszerűségből tisztos távolságot tartok.

B. Zs.: Mit tapasztaltál, hogyan viszonyulnak hozzád a helyiek, például láttak-e már kerekesszéket? Segítőkészek vagy tanácsatlanok voltak? Találkoztál-e sorstársakkal, ők milyen helyzetben voltak?

N. B. L.: Nehéz elhinni, de a baleset előtti barátaim, ismerőseim lemorzsolódtak, nagy többségük nem tudott mit kezdeni velem, sokuknak annyi vér nem volt a pucájában, vagy a megfelelő helyen, hogy ha az utcán szembe találkoztunk, megálljon egy pillanatra és üdvözljön. Ezek az esetek nagyon megviseltek, letörték az önbizalmamat, sokáig visszatartottak attól, hogy új emberekkel ismerkedjek.

Majd rádöbbsentem, hogy az idegenek sokkal inkább elfogadnak, mert nincs összehasonlítási alapjuk. és nem sajnálnak.

Székben ülve ez ember akaratlanul is fokozott figyelemnek van kitéve, nehezebb elvegyülni, láthatatlanná válni a tömegben. A szembe jövő idegen emberek általában háromféleképpen viselkednek.

Zavarba jönnek láttomra, hirtelen elfordítják a fejüket, előkapnak valamit, vagy megállnak és elfordulnak, majd amikor elhaladtam mellettük, és visszanézek, szinte biztos, hogy bámulnak. Ők, akik mind a mai napig sajnós még nagyon sokan vannak, nem veszik észre az embert a székben, tekintetüket nem emelik az arcomig, soha nem lesz tudomásuk arról, hogy a hajam és szakállam közt egy szemtelenül vigyorgó szempár néz vissza.

Mások teljesen normálisan, hétköznapien viszonyulnak hozzám, látszik rajtuk, hogy tudomásul vették, hogy ugyan más vagyok, mint ők, de elsősorban ember, mint ők maguk. Elfogadják, ha rájuk nézek, nem érzik magukat kínosan.

Kerekesszék sártalanítása

És vannak a kényszeresen segíteni vágyók, akik kérdés és beleérzés nélkül rögtön segíteni akarnak. Így törtem be a fejem az áruházban, mert valaki nekitolt a pultnak, így szóródnak szét dolgaim és nemegyszer magam is az úttesten, mert valaki jóindulatú erőszakkal át akar tolni az úton, így nyomnak aprópénzt markomba jótét lelkek, ha valamelyik sarkon éppen várok valakit, és a sor végtelen. Természetesen fel sem tételezem, hogy bármelyikük is szánt-szándékkal ártana nekem.

Az emberek szinte mindenhol segítőkészek, jóindulatúak, de nem tudják, hogy hogyan is kell segíteni, és hogy nem kell mindenáron segíteni. Hagyni kell engem boldogulni, hisz végtére is felnőtt ember vagyok.

Afrikában, azokban az országokban, ahol eddig jártam az emberek általában nagyon barátságosak, kedvesek, segítőkészek. Gonosz emberekkel eddig Mauritániában, Szudánban, Kongóban és Etiópiában találkoztam.

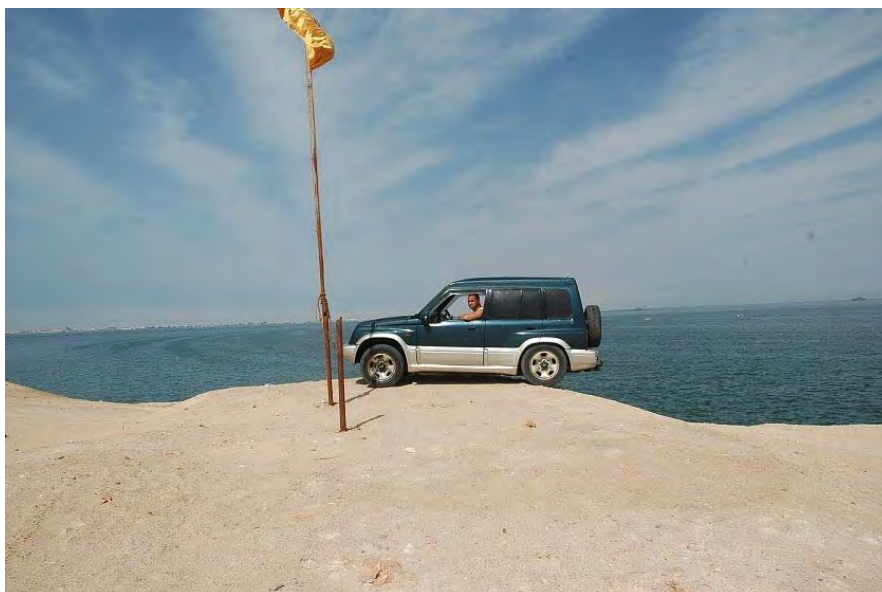
B. Zs.: Mi a véleményed a közlekedési kultúráról annak alapján, amit Afrikában láttál. Számos afrikai ország a közúti halálzási statisztikák élmezőnyében található, szerinted ennek mi áll a háttérben? (Tehát miért nem az útviszonyoknak megfelelően vezetnek?)

N. B. L.: Kezdem az eddigi legmegdöbbentőbb élményemmel. 2007 őszén Nouakchott-ban, Mauritánia fővárosában az Auberge Sahara teraszán egy idősebb francia nőt próbáltam vigasztalni. Elmesélte, hogy előző éjjel a buszuk kombi iránytaxival karambolozott. Az autóban négyen rögtön meghaltak, a három vérző életben lévő sérültet feltették a buszra, ahol a nő kezében lehelték ki az életüket, a többiek rájuk sem bagóztak. Hajnalban itt a szálláshely előtti parkolóban a hét holttestet egy rendőrségi Toyota Hilux elvitte valahová.

Egyiptomban sok taxisofőr éjjel sem használ világítást, mert szerintük így többet fogyaszt az autó. Próbáltam gyözködni néhányat közülük, hogy inkább az ablakokat tekerjék fel éjjel, mert az tényleg növeli a fogyasztást, de nem igazán hittek nekem. Maliban előfordul, hogy a frissen vásárolt autó műszerfalát szép kis szőnyeggel végleg letakarják, és az indítókulcson kívül más tekintetben, míg az autó le nem bomlik, hozzá sem nyúlnak, semmit nem néznek, figyelnek.

Vezettem Marokkóban, Nyugat-Szaharában, Mauritániában, Maliban, Szenegálban, Etiópiában, ahol a hazai jogosítványt és tudást sut-

ba kellett dobni. Marokkó után a fő szabály az lett, hogy éjjel szigorúan tilos vezetni, mert bármikor lehet előttem, jöhet szembe ki nem világított száz tonnás kamion-szörny, amin légyként lapulok ki. De lehetnek úton alvó emberek vagy állatok. Mauritániában az út mindkét oldalát autórongsok és csontvázak díszítik.

Mauritánia, Nouadhibou

Ennek a legfőbb oka ahhoz hasonló, mint ami nálunk is tapasztalható volt a kilencvenes évek elején. Trabantból Volkswagenbe, Mercedesbe ültünk át, és nem bírtunk a lóerők sugallta hirtelen jött magabiztossággal és dühvel. Afrika legtöbb országában az emberek ló vagy tevehátról ültek át az azoknál tízszer gyorsabban haladni képes járművekbe, míg a saját képességeik, reflexeik, agyuk nem lett tízszer gyorsabb. Továbbá nagyon hiányos, némely országban nevetséges a KRESZ és annak oktatása is. A több száz lóerőhöz jön még a terjedő, egyre jobb minőségű aszfaltozott úthálózat. És természetesen mindezt megfejeleli az afrikai ember legendás halálfélelem hiánya és bizony sok esetben felelőtlensége is.

Ezzel együtt, miután több száz afrikai taxi, busz, teherautó és egyéb, Európában elképzelhetetlen személyszállító járművön ültem saját balesetről mégsem számolhatok be.

Gyermek kőbaltával

B. Zs.: Kelet- és Nyugat-Afrika több országában is jártál. Tudnál-e regionális különbségeket említeni vagy minden ország, népcsoport más és más?

N. B. L.: Afrikában jártam: ez nagyjából annyit jelent, mint ha azt mondanám, hogy Ázsiában jártam, pedig a szibériai lakatlan vadon és Tokió belvárosa is a kontinensen van. Afrika is ilyen. Az összes lehetséges szempont szerint végtelenül változatos. De gyakran országon

belül is megvan ez a felfoghatatlan diverzitás. Például Etiópia ahol több mint nyolcvanféle nemzetiség majd kétszáz nyelven beszél, ahol ortodox, protestáns, muszlim, zsidó és egyéb vallású ember századok óta él békében egymás mellett, esőerdők és végtelen sivatag, modern egyetemek és írástudatlanság, nyugati szintű kórházak és utcán haladók emberek, Volvo kamion és tevecorda az úton...

Afrikában még a különbözőségben is hatalmas a különbség, mert össze sem lehet hasonlítani fejlettségben Nyugat- és Dél-Afrikát a középső és keleti régió országaival, a kongói őserdőt a marokkói nap-elem-erőművekkel.

Afrika olyan szédületes tempóban változik, ha úgy tetszik, technológiailag fejlődik, hogy az ember csak kapkodja a fejét. Marokkó felvilágosult uralkodója, VI. Mohamed elhatározta, hogy kirángatja az országát a nyomorúságos középkorból, és valóban évről-évre elképesztő a változás.

B. Zs.: Jártál tradicionális hitvilágú, keresztény és muszlim közösségeknél is. Mennyire van hatással a hitük a mindennapi életükre? Sikerült-e valaha hagyományőrző ünnepségen részt venni és milyen meglepő elemeket tudnál kiemelni?

N. B. L.: Összességében kijelenthetem, hogy a valamelyik nagy világvallást gyakorló hithű afrikai ember végtelenül barátságos, segítőkész, emberséges. Sokszor bibliai értelemben véve felebarátként fogadtak, láttak vendégül, gyógyítottak. Ha megkérdezték, elmondtam, hogy én alapvetően hitehagyott református vagyok, de ez senkit sem befolyásolt, nem éreztem, hogy emiatt bármiféle hátrány érne.

Ugyanakkor azt is le kell szögezni, hogy az afrikai tudatlan, babonás ember viszont sokszor bizony „középkori” aggyal él. A legtöbb szegény afrikai országban a testi erőszak megnyilvánulása ma is mindennapos. A halál sokkal inkább az élet része, mint nálunk Európában. A legszegényebb régiókban a lopás nagyobb bűn a hirtelen felindulásból elkövetett gyilkosságnál, az önbíráskodás, öntörvénykezés sok helyütt természetes. Etiópiában egy buszon tolvajt fogtak, és mire két férfi utas lecipelte az első rendőrposzthoz, az utasok már félig agyon is verték. Etiópiában és Mauritániában bizony nekem is sokszor erőszakot, nyers erőt kellett alkalmaznom érdekérvényesítéshez.

A hagyomány, a tradíció Afrika-szerte sokkal fontosabb, mint nálunk, a gyökereik sokkal erősebbek. Ennek eklatáns példája az ameri-

kai kontinensre hurcolt hajdani afrikai rabszolgák évszázadokkal később is színes „hazai” kulturális élete.

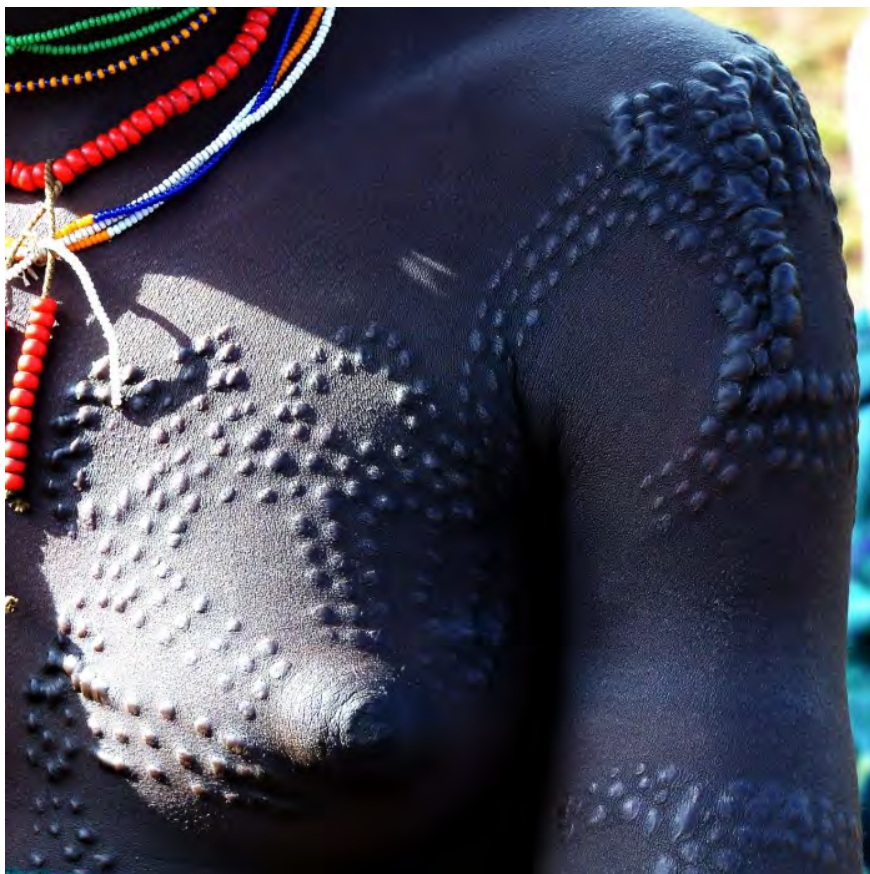
Új épületek Addis Abebában

Etiópiában keresztény családnál töltve a Húsvétot, kézzel ettem én is a még meleg, frissen darált ízesítetlen véres marhahúst és egyéb lokális finomságokat, csak remélve, hogy nem betegszem meg. A társadalmi fejlettség egyik alapvető mérője a gasztronómia gazdagsága.

B. Zs.: Mennyiben más az életszínvonal, életminőség a fővárosokban és vidéken? Ha te Afrikába költöznél, inkább vidéken vagy fővárosban szeretnél élni?

N. B. L.: Szó szerint ég és föld a szó szoros és mindenféle tekintetében. Némelyik fővárosban manapság már lehet európai értelemben vett életet élni (bérelt összkomfortos lakás, garázs autóval, kulturális lehetőségek, jó iskolák, viszonylagos biztonság), míg sok helyütt vidéken olyan nagy a szegénység, hogy az embereknek a rajtuk lévő rongyos ruhán kívül semmijük sincs, életük sincs, csak léteznek, írni-

olvasni nem tudnak, magas a gyermekhalandóság, semmi értéke az életnek, nincs jogbiztonság.

Szurma hegtetovált lány

Némelyik ország fővárosában is, például a marokkói Rabatban, amelyik leginkább egy hatalmas virágos kertre hasonlít, amelyben emberek is laknak, el tudnám képzelni az életem, de a kongói Kinshasaban vagy az etióp Addis-Abebában semmiképp sem, ahol nap mint nap súlyos érzelmi válságot kellene átélnem a lakók nyomorúsága és a lehetetlen életkörülmények miatt.

Ha fővárosba költöznék, egy régi épületben élnék, amiben lenne szálláshely utazóknak, magyaros étterem, de legalább bisztró, egy kis építésziroda. Vidéken szívesen foglalkoznék egy lepusztult régi farm „fair-trade” irányú felvirágoztatásával, de mindenképpen a tengerhez, óceánhoz nagyon közel szeretnék élni.

Marrakesh-ben

B. Zs.: Kerültél-e veszélyes vagy nehezen megoldható helyzetbe amiatt, hogy fehér turista vagy? Előfordult-e, hogy anyagilag vagy más módon igyekeztek kihasználni, hogy kerekesszékkal utazol? Szerinted biztonságos-e Afrikában egyedül utazni?

N. B. L.: Szeretem a kétszeresen vesztes helyzeteket, mert innen szép lehet a győzelem. A választ hadd kezdjem egy kis történettel, ami Etiópiában a szudáni határ környékén velem esett meg.

„Éjjel kitartóan dörömböl a bádogtetőn az eső. Reggel várunk, hogy szikkadjon az út. Dél körül indulunk el Koka, Tulgit és Kibbish felé. Tum és Koka között a szurmák földjén már a sokadik folyó túlpártján ássák a fiúk az Isuzu teherkocsit. Híd, gázló nincs. Állandóan medret kell kotorni, utat kell építeni. A folyón fürgén, mint egy gazella, egy majdnem meztelen suhanc kel át. Kíváncsisága erősebb a félelemnél, mert míg a fiúk a medret igazgatják, idejön az ablakomhoz. Zsilettet, borotvát akar tőlem. Mutatom a hosszú raszta hajam, a centis szakállam. Sajnálom, nincs nekem olyan. 'Zsilett, zsilett!' Valamit tart a kezében. Egy házilag gyártott kést kukoricacsutka nyéllal és valami formás követ. Egy darabig forgatom a kezemben ezt a nehéz, szépen csiszolt követ, mire belém szűr, hogy szentséges Atyaúristen, egy kőbaltát tartok a kezemben. Így találkozom életemben először a kőbaltás emberrel. Gyermekkel. És akkor megpillantom. Az első szurma harcost. Összes öltözéke a vállán hanyagul általvetett Kalasnyikov. Ő is észrevette a kocsit ablakában bambán könyöklő 'farandszit', fehér idegent. Mozdulatlanul néz. A sofőr int, hogy rejtsem el a kamerát. Ráterítem a bőrdzsekit. A szurma egyre közelebb jön. Apolló-testére szürke geometrikus minták vannak pingálva. Láttán kiráz a hideg. Borsózik a hátam. A sofőr int, hogy nyugi van, csak a kamerát ne vegyem elő, mert akkor mindketten meghalhatunk. A szurma az ablakhoz lép, benéz a fülkébe. A géppityut laza mozdulattal lógatja maga mellett, néha nekikoccolja az ajtónak. Az ablak peremén könyökölök, mozdulni sem tudok, nem is akarok. Odalép hozzám. Arca tenyéryire az enyémtől. Vérben forgó sárgás-vörös szeme közepén az írisze feketén, tompán bámul rám. Ázott kutyaszaga van. A szája cefreszagot ont magából. Farkasszemet nézünk. Megbabonázott, állom a tekintetét. A mélyen lógó tágított fülcimpájában két, illetve három bőrdísz fityeg. Rádöbbenek, hogy minket nem a teherkocsi ajtaja, hanem több ezer év választ el. Ősemberrel állok szemben. Alkoholista gépfegyveres ősemberrel. A lehető legveszélyesebb emberi kombináció. Néhány pillanat múlva megenyhül az arckifejezése. A szája ugyan nem mozdul, mégis úgy érzem mosolyog belülről. A homlokát az enyémmek nyomja, és egy pillanattal később szürke szellemként tűnik el a bozótban. Tudom, hogy ezt a pillanatot soha nem feledhetem. A drogos, részeg

sofőr, akinek a kezében van az életem, cinkos vigyorral az ábrázatján a fülét, majd a lába közét mutogatja, és közben úgy tesz, mintha fegyverrel lőne. Kikerekedik a szemem, leesik a tantusz, a sofőr nyerítve röhög rajtam. A szurma fülében az az öt 'bőrízé' megölt ellenségek levágott, szárított péniszze. Ugyan mi más lehetne itt a bozótban, a vad szurmák földjén? Szárítva nem nagyobb a kisujjammál. Öt férfit ölt meg eddig, nagy harcos lehet. A zsugorított pénisz gondolata ugyan mellbevág, de ha jobban belegondolok, nincs benne semmi különös. Ezen a földön a férfi a teremtés koronája, és mint olyan annak is a legértékesebb része a nemző szerve. Nem állom meg, hogy ne mosolyogjak magamban: itt én több szempont miatt is egészen biztosan a ranglétra legalján állok.”

Nem vagyok túlságosan óvatos, sem körültekintő ember. Ha az lennék, nem éltem volna át azt a rengeteg kalandot. Néha szó szerint épp csak túléltem. Sok afrikai országban a fehér bőr – kerekesszék – Nikon kombináció halálos lehet. Csuktak le Tunéziában, Mauritániában, Kongóban, Szudánban és Etiópiában. Többnyire fényképezés miatt.

Afrikában, és másutt is, előfordul, hogy külön jegyet akartak velem fizettetni a kerekesszékért buszon, hajón, teherautón. Ha jobban belegondolok, ők értették meg igazán a kerekesszék fontosságát, mert emberszámba vették. Alapvetően soha nem a kerekesszékekkel van a probléma, hanem a fejekben.

Két országot említhetnék, ahol rendszeresen próbáltak visszaélni a helyzetemmel. Említék egy-egy példát a sok közül.

Mauritánia: 48 órás úton vagy egy agyonzsúfolt Toyota Land Cruiserben, a fővárosból Nouakchottból az 1400 km-re található Néma-ba igyekszünk. A sofőr, mint régen az hajón a kapitány, élet és halál ura. Akkor áll meg, ha neki kell valami, vagy a kocsit kell javítani. Hajnalban pár órai pihenőt tart, az utasok az út szélén a meleg homokban alszanak. Pirkad, amikor nagy csendre ébrednek. Körülnézek, sehol-senki, se utasok, se kocsik. Mellettem a székem, a kicsi és a nagyobb hátizsákom. Itt hagytak, kivettek, megszabadultak tőlem, mert velem nyerték a legtöbb helyet. Nem raboltak ki, csak kivettek. Pár nappal később Néma-ban megkeresem a kocsit és a sofőrt, hogy kérdőre vonjam. Nem hozom zavarba, röhög rajtam.

Etiópia: Pár óra múlva megérkezünk Tulgit-ba, a következő szurma faluba. Tulgit valami eszméletlen szép fekvésű falu. Nem szállok ki a

teherautóból. Nem feledve Mr. Freo és a sofőr intelmeit, az ablakból titokban készítek néhány képet. Többen dörömbölnek a kocsi ajtaján, ablakán. Pár suhanc meg akar ijeszteni. Úgy tesznek, mintha meg akarnák rohamozni a kabint, nagy köveket lengetve a kezükben vilámszebesen futnak a kocsi felé, felugranak a lökhárítóra, majd látszólag be akarják verni a szélvédőt. Nem mozdulok, csak nevetek az üveg mögött, a lehúzott oldalsó ablakon nem engedem, hogy nyúlják. Egy idő után feladják, nem tudtak megviccelni, megfélemlíteni. Pakolás közben észreveszem a széket a kocsi mellett. Órák óta ülök a kabinban, kicsit elgémberedtem, gondoltam kiszállok, megmozgatom magam. Kinyitom az ajtót, intek az egyik rakodómunkásnak, hogy hozza közelebb a széket. Belehuppanok. Rögtön kisebb csődület támad körülöttem. A szakadék szélén üldögélő majdnem meztelen harcosok közül az egyik lustán feltápáskodik és elindul felém. Rosszindulatú, sunyi ábrázatja semmi jót nem ígér. Fölém magasodik, nézeget, megtapogat. Mutatóujjával megbökdösi a mellkasom. Megbillenek. Erre két ujjal meglök, felborulok, ott fekszem a sárban. Szó nélkül fogja a széket és odaviszi a többi férfihoz. Pár percig nézegetik, majd a sofőrt hívatják. Váltásdíjat akarnak a székért. Fel vagyok háborodva, nem akarok fizetni. A pimasz sofőr röhög. Ha annyira hülye voltam, hogy kiszálltam a kocsiból, fizetnem kell. Száz birrt akarnak. Aztán kitalálják, hogy mivel öten vannak, legyen fejenként száz birr. Két szurma felemelt Kalasnyikovval őrzi a foglyul ejtett széket. Még nem tudom eldönteni, hogy sírjak-e vagy inkább nevessek. Fényképezőgéppel a kezemben ülök a sárban, figyelem őket. Feszülten néznek, integetnek. Amint felemelem a gépet, hogy stikában elkészítsem életem képét, ők is rám emelik a Kalasnyikovot. Győztek, én leengedem a gépet, ők nem. Egyre hangosabban vitatkoznak. Egyikük két ujjal megfogja a széket és a szakadék fölött lóbálja. Most már ezer birr a váltásdíj. Látom, hogy a sofőr és a rakodómunkások nagyon idegesek. Azonnal fizessenek nekik, és tűnjünk el innen, mert ennek már fele sem tréfa, a fiúk reggel óta isznak, és ilyenkor teljességgel kezelhetetlenek. Morogva ugyan, de leszurkolom az ezer birrt a sofőrnek. Két rakodó megfog, szó szerint behajítanak a kabinba, és máris spriccel a kerekek alatt a sár. A szék! Hol a szék? Feltették a széket? A sofőr rám sem nézve morog valamit, hogy biztosan, remélhetőleg, de nem állhatunk meg megnézni, mert a tömeg közben örjöngeni kezdett a faluban. Etiópia a boldogan mosolygó koldusok és kajánul vigyorgó kereskedők országa. A dermedt etióp időtlenségben megsűrűsödött vé-

rem mindennapos bosszúság hígtja. Az én Etiópiám szeszélyes, makrancos, tanulatlan gyönyörű fekete nő, akinek, mivel szeretem, majd mindent elnézek.

Ők vették el a székem Tulgitban

Rengetegszer kerültem hasonló szituációba. Szudánban kémkedéssel vádoltak, lecsuktak, napokig különböző módszerekkel vallattak, ki akartak végezni, majd elengedtek.

Afrika biztonságos is meg nem is, attól függően, hogy az ember mennyire bevállalós. Megint felhozom Ázsiát, mert azt mi európaiak jobban ismerjük, példának. Tokyo biztonságos, egész Japán és Ázsia nagy része az, de ha meg akarunk halni, Szíriába kell menni. Afganisztán, Irak és Jemen nem halálos, de bármikor benne van a pakliban egy eltévedt golyó, egy fegyveres bűnöző. Afrika is ilyen biztonság szempontjából. Tudni kell, hogy hova lehet, és hova nem lehet vagy nem érdemes menni. Manapság például egész Nyugat-Afrika nagyon biztonságos, legalábbis nincs háború, fegyveres konfliktus. Ruanda, ahol húsz éve patakokban folyt a vér, egyik mintaállama lett Afrikának. A helyzet Afrikában, mint minden egyéb szélsébesen változhat. A turistaparadicsom Kenya fővárosában, ami minden álom szafari kiindulópontja, pár éve választások után százszámra heverték az utcán az összekaszabolt holttestek. Azóta megint csend és béke honol.

A biztonság érzete, akárcsak a hőmérsékleté, relatív. Én jól érzem magam -40 és +40 fok Celsius között, de az alatt és felett már nem igazán. Amíg nem lövöldöznek, Kandahárban is szívesen szürcsölgetem a méregerős csájt. A bajt nem keresem, de tudomásul veszem, hogy ha Szudánban egyedül utazgatok, és Darfúrt emlegetem, köny-

nyen megtalál. Nem félek, nem félttem az életem, de mindent megteszek az életben maradásért.

A legtöbb egyedülálló hátizsákostól csak pozitív, szívmengető Afrika-sztorit hallottam. Nemrég meglátogatott egy japán pajtásom, aki éveken át keresztül-kasul bejárta Afrikát, és semmi baja nem történt. Magányos nőkkel is találkoztam, akik bántódás nélkül utazgattak Afrika legeldugottabb szegletében.

A biztonság inkább tünékeny illúzió, amelyben hinni kell, és nem rátámaszkodni.

B. Zs.: Melyek voltak emberileg a legnagyobb élményeid az utazásaid során? Mennyire vetted hasznát kivételes nyelvtudásodnak Afrikában (olvastam, hogy nyolc nyelven beszélsz) a kulturális különbségek leküzdése terén? Szereztél-e életre szóló barátokat?

N. B. L.: Nem tudom és nem is akarom kategorizálni az emberekkel kapcsolatos tapasztalatokat. Sok jó és viszonylag kevés rossz, gonosz emberrel találkoztam. Ezt most sokáig lehetne boncolgatni, de arra büszke vagyok, hogy sokszor elértem bűnözőknél, hogy ne bántsanak. Nagy száj, humor és bátor kiállás, az én esetemben meghökkenítő kiülés szükségeltetik ehhez. A jó emberekkel könnyű, elég magamat adni, de gonosszal szemben nekem is másképp kell viselkedni, ha jót akarok, ha túl akarok élni.

Soha nem feledem, hogy rengeteg kedves ember fogadott be, és bánt velem családtagként Afrika-szerte. Ha nagyon muszáj lenne kiragadnom egy példát, akkor Marokkóban a Magas-Atlasz színpompás hegyoldalai közt élő berberok, akiknek bőre nem ritkán patyolatfehér és a szemük smaragdzöld, testvérként, családtagként szerettek önzetlenül, érdek nélkül.

Erdélyből 1990-ben négy nyelvvel (magyar, román, orosz, német) a nyelvemen jöttem, majd jött az angol, spanyol, francia és egy kicsi svéd, holland, olasz és még sok egyéb. Afrikában is, ha minden kötél szakad, az angol a lingua franca, de sok országban, a volt francia és belga gyarmatokon a francia és így tovább a másodlagos kommunikáció nyelve. Az egyetlen országban, Etiópiában, amely soha nem volt gyarmatosítva, meglepően sokan beszélnek angolul.

Az eldugott szögletekben, mivel egyetlen afrikai nyelven sem beszélek, maradt az egyetemes kommunikációs csatorna, a szeretet nyelve. Afrikában sokan és sok helyen látnak szívesen vendégül, ha épp

arra járok, ugyanakkor rengeteg utazóval ismerkedtem meg, akikkel mind a mai napig tartom a kapcsolatot.

Egyik legnagyobb élményem az etióp hegyek felfedezése volt lóháton

B. Zs.: Említs nekünk néhány kiemelkedő látnivalót, amelyeket mindenkinek látnia kellene, aki az adott országba utazik. Az én véleményem szerint például Etiópiában kihagyhatatlanok Lalibela és az Omo-völgyének „érintetlen” közösségei. A mai napig sajnálom, hogy nem tudtam eljutni a Danakil-mélyföldre, mikor Etiópiában jártam. Te milyen kiemelkedő élményekkel gazdagodtál? Tudom, nem könnyű 11 országból válogatni, de adj nekünk egy kis ízelítőt!

N. B. L.: Szeretek fotózni, képeim témája általában az ember és az élet, de nem vetem meg a szép tájakat sem. Képeimmel elsősorban magam szeretem emlékeztetni arra a kegyre, amiben az élet minden alkalommal részesít, de néha ki is állítják a képeket.

2013 tavaszán Etiópiában három hónapig barangoltam hátzissákkal. Etiópia külön világ. Több ezer éves ízig-vérig afrikai birodalom, amely soha nem volt gyarmatosítva. Etiópia a Bábel tornya a Bibliá-

ból. Etiópia a Hold árnyékos oldala, ahol minden másképpen működik. És az a minden nagyon lassan történik. Az év Julianus naptár szerinti tizenkét harminc- és egy csonka öt napos hónapjában délben kel fel és éjfélkor megy le a nap. A szeptemberben kezdődő évnek február a hatodik hónapja. Etiópiában a fekete törzseket kell meglátogatni. És a hegyeket.

Marokkóban Marrakesht szeretem a legjobban. Ha ott az ember egy pár nap alatt bebarangolja a város rejtett zugait is, többet megért az életből, mint máshol évek alatt.

Mauritániában a hófehér és vérvörös homoksivatagot ajánlom és az élet keménységét, amely hazatérés után végtelen boldogsággal tölt majd el, amiért nem oda születél.

Maliban Kayes a kedvencem a szenegáli határ mentén, ahol a végtelenül kedves helybéliek a Szenegál folyó partján megtanítottak rendszeren ruhát mosni.

Egyiptomban a Nílusban kell, Luxorban fürödni.

Szudánban az éjszakai terepbuszon kell a sivatagban száguldozni és imádkozni.

Kongóban segíteni kell.

B. Zs.: Mik a terveid a jövőre nézve? Mely afrikai országok szerepelnek következőként a bakancslistádon?

N. B. L.: Bakancslista nincs, nekem soha nem is volt, az útjaim minimálisan tervezéssel maximális spontaneitással zajlanak. Még sok afrikai országot szeretnék felfedezni, még úgy is, hogy már alig van terra incognita a legizgalmasabb kontinensen.

Pár éve eléggé határozottan érlelődik bennem egy afrikai költözés gondolata. Ghánára gondolok elsősorban. De érdekes lehet bármelyik másik anglofón ország. Szeretnék hinni benne, hogy van annak realitása, hogy én ott építészként, rehabilitációs szakmérnökként, fotós-ként, újságíróként értelmes, hasznos munkát végezhessenek stb. ... de bármilyen egyéb tevékenység szóba jöhet, amely hozzáteszi a nagy egészhez a kis mákszememet.

Bendegúz 2015 novemberében

Szurma

